

9 Ratna mlada misa

Bila je nedjelja, 28. lipnja 1942. godine. Dan je bio pravi ljetni, vedar, ne previše topao. Od ranoga jutra uzbuđenja je bilo na pretek. Ne samo toga dana, nego i nekoliko dana prije, osjećala se povećana živost kako se približavala nedjelja. Pripremala sa svečanost mlade mise rođenog Mraclinca Ladislava Štubana, tada u selu poznatoga kao Lacko Franca Perušinoga. Kako bi svečanost bila pristupačna što većem broju vjernika trebalo je ispred crkve Sv. Vida načiniti povišeno postolje i na njemu dostojan oltar. Sve su to radili rođaci, prijatelji, ali prema potrebi i ostali mještani. U roditeljskom domu koji je u ovoj zgori bio stari Perušin dom Lackovih roditelja, danas je to na adresi Ulica braće Radića 181, pripremalo se sve potrebno za prijem brojnih gostiju, svećenstva, rodbine, prijatelja i sumještana.

Mladomisnik Lacko rođen je 7. siječnja 1918. godine, dakle u godini kada je završio Prvi svjetski rat. Roditelji Franjo i Judita (Jutka) Štuban su se nakon nekoliko godina s djecom odselili u okolicu Daruvara, gdje su kupili seosko imanje. Roditeljski dom u Mraclinu, koji su trebali dijeliti sa starijim bratom Jankom Štubanom Perušom, nije bio dovoljan za život dvjema obiteljima. Završivši pučku školu (tada su se tako zvale osnovne škole), Lacko je upisao Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju u Zagrebu, gdje je položio ispit zrelosti 16. lipnja 1936. godine. Na Bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu upisao se 17. listopada iste godine. Dok je bio na školovanju, roditelji su se iz Daruvara preselili u Budaševo pokraj Siska, gdje su uz seljačko gospodarstvo imali i manju trgovinu mješovitom robom. Radi boljega razumijevanja kasnijih zbivanja valja napomenuti Lackova, nešto starijega brata Antuna. On je od prvih dana stvaranja Nezavisne Države Hrvatske (10. travnja 1941.) bio pristalica novonastale države, kao uostalom i mnogi ljudi u hrvatskim selima, napaćenima kraljevskom diktaturom. Poslijeratni povijesni udžbenici posebno su isticali događaj koji se zbio 22. lipnja

1941. godine, na dan napada Njemačke na SSSR, kada su se sisački komunisti povukli u šumu Brezovicu nedaleko Budaševa. Odatle su provodili prepade na željezničku prugu i upravnu vlast nove države. Jedne su noći odveli Lackova brata Antuna u šumu Brezovicu s još jednim sumještanim i tamo ih strijeljali. Antun se spasio, iako je bio metkom iz vojničke puške pogođen u rame. U stalnom prisjećanju na taj nedavni događaj odvijala se priprema za svečanost mlade mise.

Imao sam trinaest godina i bio sam ministrant. Osobno sam sudjelovao u ceremoniji mlade mise kakva se tada (a i sada nije bitno drugačije) odvijala u takvim zgodama po našim selima. Nakon što je prema tradiciji mladomisnik izišao, od

majke i oca primio roditeljski blagoslov na pragu rodne kuće, krenula je povorka iz Perušinog dvorišta predvođena školskom djecom. Djevojke su bile u svečanim bijelim haljinama, a dečkići u bijelim košuljama i bijelim hlačama od domaćeg platna. Iza njih išlo nas je nekoliko ministranata u prigodnoj ministrantskoj odjeći: crveni široki ovratnik, bijela roketka i zelena suknja. Slijedili su Lackovi kolege, neki još bogoslovi, a neki već svećenici. Mladomisnik je krenuo u pratnji dvojice starijih svećenika, noseći kalež, iza njih najbliža rodbina, a potom ostali puk. Svi svećenici, kao i mladomisnik, bili su u ornatima primjerenima mladoj misi.

Približno u vrijeme kada se povorka pripremala za pokret došao je kamion iz Velike Gorice krcat ustašama. Neki od njih bili su u uniformi naoružani vojničkim puškama, a većina ih je stigla u građanskim odijelima oboružana lovačkim puškama. Kamion je stao na cesti ispred Perušinog susjeda, danas je to kuća broj 183. Netko od rodbine, zaplašen glasinama o mogućem prepadu komunista, sjećajući se lanjskog ranjavanja mladomisnikova brata Antuna, potražio je zaštitu od vlasti. Bili su to mahom mladi muškarci iz okolnih sela, većinom bez ikakva vojničkoga iskustva. Kada su se već i posljednji u povorci našli na pločniku i krenuli prema crkvi, odjednom su ustaše, još uvijek na kamionu, počeli pucati u smjeru Obdine.

Ladislav Štuban (1918 – 1945)

Rodna kuća mladomisnikova

Djevojke u svećanim haljinama

Roditeljski blagoslov mladomisniku

Mladomisnik s kolegama svećenicima. Iza njih su mu roditelji Franjo i Judita Štuban.

Kamion s naoružanim ustašama

Uznemireni pucnjavom počeli su se sudionici slavlja opet okupljati

Većina povorke dala se u bjesomučan bijeg, pa je mladomisnik, a to sam čuo od njega, na čas ostao sam na pločniku. Kako pucnjava nije jenjavala i on je skrenuo preko puta prema kući Janka Kosa, Grabrovića. Stigavši nadomak susjedove kuće pucnjava je prestala, pa je zastao. Najvjerniji kolege su mu se počeli pridruživati izašavši iz privremenog skloništa kod Janka Grabrovića (zvanoga Gazica). Nakon nekoliko minuta povorka je opet, donekle okrnjena, krenula prema crkvi.

Nešto o osobnom doživljavanju toga trenutka. Kao što rekoh bio sam u procesiji odjeven u ministrantsku odjeću. Dakle, poslije mladomisnika i svećenstva bio sam također moguća meta. Pojurio sam prema domu koliko me noge nose. Kod kuće postolara Miška Penezića, na raskrižju putova prema polju lijevo i prema Čretu desno, prestigao sam mještanku Zoru Kos Katunčevu, koja je bježeći izbezumljeno vikala: “Župniče *bešte*”! Župnik Župe Pohoda Blažene Djevice Marije Vukovina Ignacije Podkubovšek je kod crkve trebao dočekati povorku, ali je u nastaloj panici, mora se priznati, hrabro hrlio prema mladomisniku. Učinilo mi se da je najbolje što prije se skloniti s puta, pa sam uletio u dvorište Matije Kovačića Jerbekovoga. U punom ministrantskom ornatu sklonio sam se u neku šupu iza štale, koja je već bila dobro

Mladomisnik u sredini

vojnički potpuno nepripremljeni. Došli su psihički opterećeni govorkanjima o opasnosti od prepada komunista, poput onog što ga je prethodne godine jedva preživio mladomisnikov brat Antun. Povod pucnjavi bio je više nego banalan. Uz potok Obdinu po desnoj obali vodi staza koja je neravna. Čas je više iznad korita potoka, čas nešto niže. Osim toga obje strane potoka su tada bile obrasle grmljem, najviše vrbama. U smjeru zapada, dakle prema Obreži stazom se žurila Bara Kotrman. Nju je majka poslala da nešto odnese teti Musekovej. Na neravnoj stazi ona je čas bila iznad, a potom bi nestala iza grmlja. Prepadnuti i nevješti vojnici su u tome, na udaljenosti kojih stotinjak metara, vidjeli odmetnike i priliku da se iskažu. Počela je pucnjava. Srećom njihova je meta ostala neozlijeđena. Ostala je jedino zla slutnja!

nastanjena preplašenim bjezguncima. Tu me neka ženska, po govoru mi se činilo da je iz Brdine, upozorila vrlo žustro da skinem svoju ministrantsku odjeću: *Tebe budu odma strelili kad te vide tak oblečenoga*. Poslušao sam, na brzinu sam se počeo skidati. Sva izbezumljena dojurila je od doma moja majka, sretna što me je ugledala, a ja sam se osjećao sigurnijim. Pucnjava je prestala, panika se smirila, uz majčinu pomoć sam opet navukao svoju ministrantsku odjeću i uključio se u povorku koja je već bila nastavila put.

Tijek mise odvijao se predviđenim slijedom. Lacko je na kraju misnoga slavlja podijelio blagoslov svome djedu Ivanu Cvetniću (Azum Bela). Ipak se na licima svih osjećala napetost, tim više što su mjesto održavanja ceremonije, doduše nešto podalje, ali ipak uočljivo, okružili naoružani ustaše.

Zašto je počela pucnjava? Već sam spomenuo da su pristigli mladići bili

Okupljeni narod na misi

Bogat slikovni materijal o događanjima toga dana možemo zahvaliti mladomisnikovu kolegi koji je imao fotoreporterski dar.

Mladomisnik Lacko je ostao nekoliko tjedana u Mraclinu. Budući da su njegova baka po ocu i moj djed po majci braća, to je vrijeme stanovao u našoj kući. Svakodnevno sam mu ministrirao. Bio je vrlo staložen, čak bi se i nasmijao sjećajući se nepotrebno nastalih nevolja na mladoj misi. Uz gitaru, koju je zaradio okopavajući preko ljeta šećernu repu na državnom imanju u Budaševu, znao je lijepo zapjevati narodne i starogradske pjesme. Nakon provedenog odmora u Mraclinu otišao je na svoju prvu svećeničku dužnost kapelana u Donjoj Stubici. Odatle je premješten u Vinagoru, a zatim u Zabok. Tu je ostao do 8. svibnja 1945. godine. Za svoga svećeničkoga djelovanja nije se, dakle, micao iz Hrvatskog zagorja. Sklanjajući se od nadolazećih partizana, bojeći se za svoj život nakon doživljaja kod mlade mise i bratove nevolje, otišao je, prema svjedočenju velečasnog Ivandije, na neko vrijeme kod kolege Antuna Markovca u Budrovec. Vratio se u okolicu Zaboka, gdje se skrivao u nekoj klijeti, te je tu u bijegu ubijen. Ne zna se ni datum ni mjesto ubojstva, kao ni mjesto gdje mu je grob. Imao je samo 27 godina i bio je svega tri godine svećenik kada je postao nevina žrtva svoga poziva.